

Agnieszka Fulda-Krokos

Sprawozdanie z prac nad inwentaryzacją i opracowaniem pozostałości po księgozbiornie oraz dokumentacji pokasacyjnej z klasztoru augustianów-eremitów w Książu Wielkim znajdujących się w zakrystii miejscowego kościoła parafialnego

Hereditas Monasteriorum 1, 442-447

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Badania indywidualne

Agnieszka FLUDA-KROKOS

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Sprawozdanie z prac nad inwentaryzacją i opracowaniem pozostałości po księgozborze oraz dokumentacji pokasacyjnej z klasztoru augustianów-eremitów w Książu Wielkim znajdujących się w zakrystii miejscowego kościoła parafialnego*

W kościele parafialnym w Książu Wielkim przechowywane są pozostałości po bibliotece klasztornej augustianów-eremitów. Zakonnicy zostali sprowadzeni do Książu Wielkiego przez Jana z Melsztyna w 1372 r.¹ Klasztor został skasowany w 1864 r., ostatni zamieszkujący go zakonnik zmarł w 1894 r.² Z popadających w ruinę zabudowań w nieznanych okolicznościach wyniesiono i złożono w szafie (ryc. 1) zakrystii kościoła parafialnego pw. św. Wojciecha nieznaną bliżej ilość druków należących wcześniej do biblioteki klasztornej (ryc. 2).

Ich stan zachowania jest bardzo zły. W wyniku zawilgocenia, zapewne jeszcze w murach dawnego klasztoru, rozwinęły się kultury grzybów i pleśni (ryc. 3). Książki są poważnie zniszczone (i niszczone) przez owady i gryzonie (ryc. 4). Znaczna część została pozbawiona opraw (ryc. 5). W kilkunastu przypadkach brak stron tytułowych (ryc. 6) i/lub większej ilości tekstu, z niektórych pozostały jedynie luźne karty.

Z inicjatywy ks. Andrzeja Kwaśniewskiego, dyrektora Archiwum Diecezjalnego w Kielcach, ks. Edwarda Nowaka, miejscowego proboszcza, oraz prof. Marka Derwicha, dzięki wsparciu finansowemu ze strony projektu *Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej oraz na Śląsku w XVIII i XIX w.: losy, znaczenie, inwentaryzacja*, 16 VII 2012 r. podjęte zostały prace nad skatalogowaniem tego zagrożonego zupełnym zniszczeniem zbioru. Polegały one na sporządzeniu dokumentacji fotograficznej, nadaniu poszczególnym woluminom numerów inwentarzowych (tekturki bezkwasowe), skatalogowaniu woluminów oraz znaków proveniencyjnych. Pozwoliły na poznanie zawartości przynajmniej części dawnej biblioteki klasztornej augustianów-eremitów w Książu Wielkim.

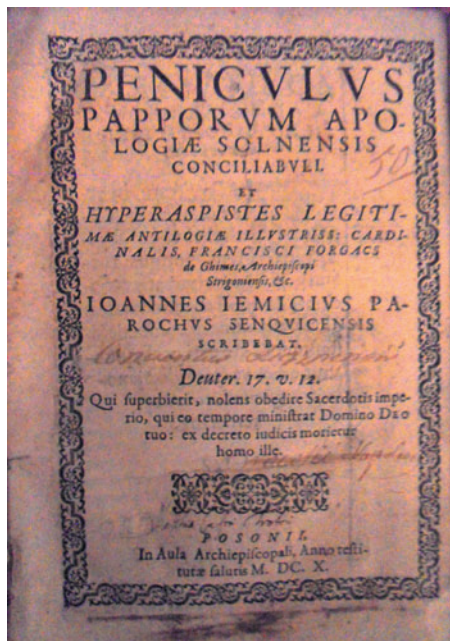
* Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012–2016. Scientific work financed by the Ministry of Science and Higher Education under the name of the “National Programme for the Development of Humanities” in the years 2012–2016.

1 Informacje nt. konwentu zob. G. UTH, *Szkic historyczno-biograficzny zakonu augustjańskiego w Polsce*, Kraków 1930.

2 Podaję za: *Zabytki regionu*, <http://www.miechowjakska.pl/index.php/turystyka/10-turystyka/15-zabytki-regionu> (dostęp: 9 X 2012 r.).

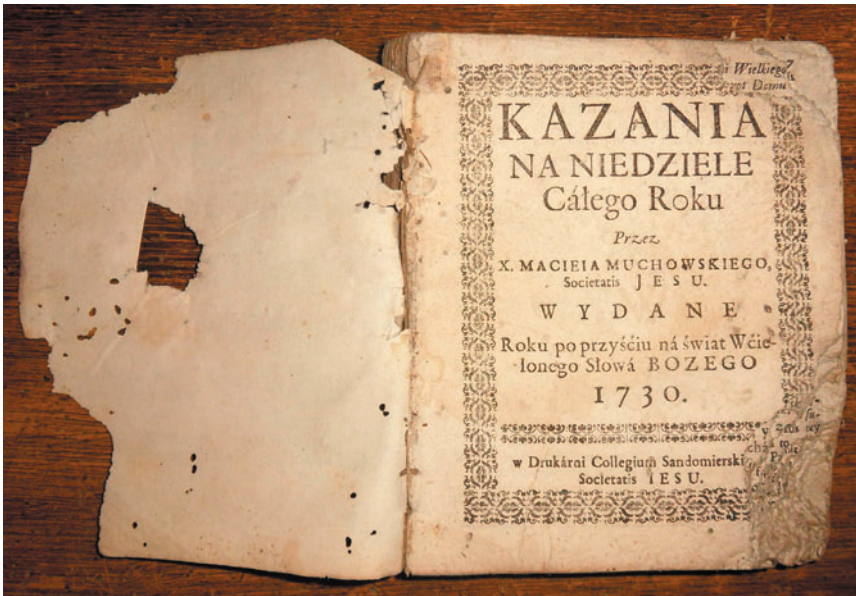
Ryc. 1. Szafa, w której przechowywany jest księgozbiór.
Fot. A. FLUDA-KROKOS, stan z 16 VII 2012 r.

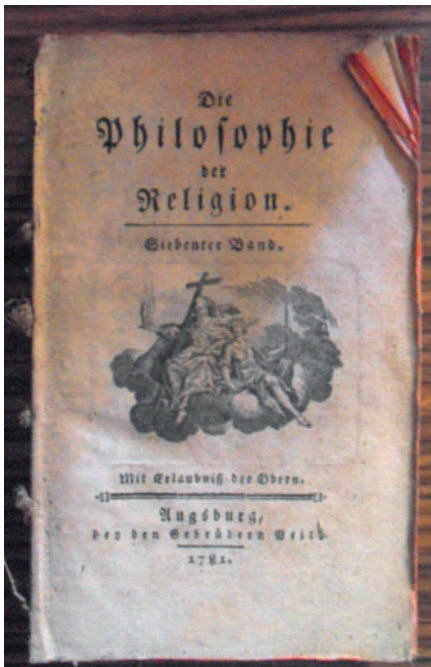
Ryc. 2. Strona tytułowa z wpisem *Conventus Książnensis* na druku z 1610 r. Fot. A. FLUDA-KROKOS, stan z 16 VII 2012 r.

Ryc. 3. Pleśń i zawilgocenie, druk z 1764 r.
Fot. A. FLUDA-KROKOS, stan z 16 VII 2012 r.

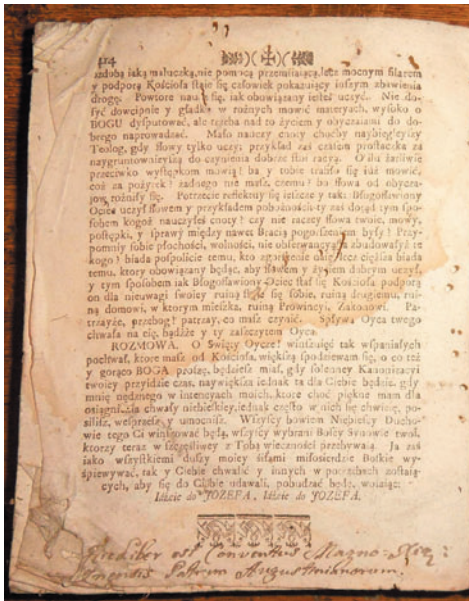
Ryc. 4. Druk z 1730 r. zniszczony przez owady i gryzonie. Fot. A. FLUDA-KROKOS, stan z 12 IX 2012 r.

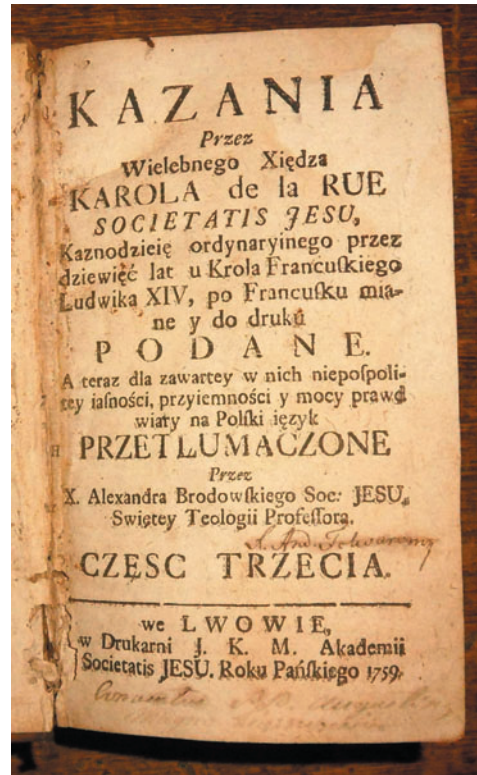
Ryc. 5. Druk z 1781 r. bez oprawy.
Fot. A. FLUDA-KROKOS, stan z 16 VII 2012 r.

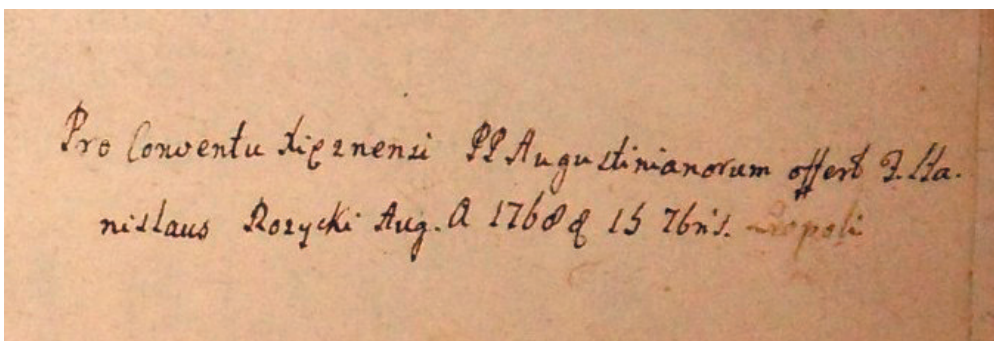
Ryc. 6. Druk pozbawiony początkowych kart.
Fot. A. FLUDA-KROKOS, stan z 12 X 2012 r.

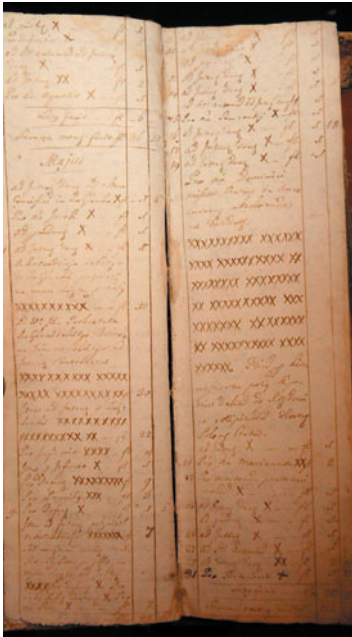
Ryc. 7. Ostatnia karta zbioru kazań z wpisem proweniencyjnym. Fot. A. FLUDA-KROKOS

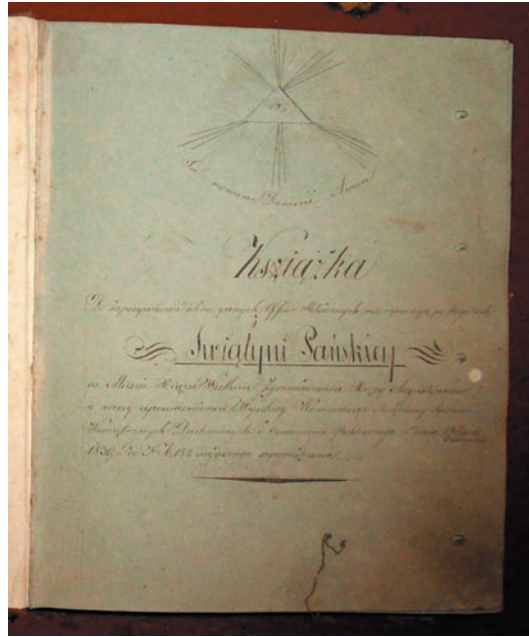
Ryc. 8. Wpis proweniencyjny w druku *Głos Pana kruszącego cedry libańskie albo rekolekcye Osobom Zakonnym służące*, wybór M. RUBCZYŃSKI, Berdyczów 1768. Fot. A. FLUDA-KROKOS, stan z 22 X 2012 r.

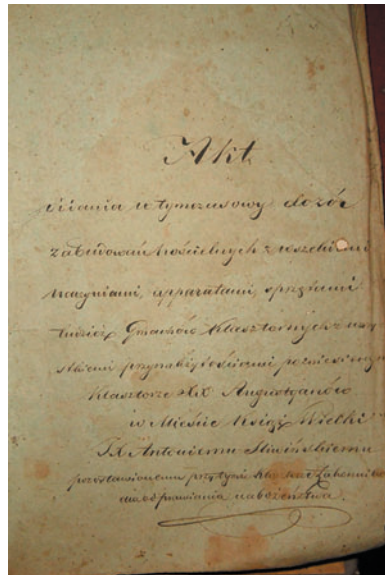
Ryc. 9. Wpis proweniencyjny w druku *Coram Iudicio recolendae memoriae Nicolai de Stemmate Jelitarum...*, Lwów 1757. Fot. A. FLUDA-KROKOS, stan z 22 X 2012 r.

Ryc. 10. Przykładowe strony z zapiskami dotyczącymi różnych wydarzeń w klasztorze (m.in. 1765 r.). Fot. A. FLUDA-KROKOS, stan z 22 X 2012 r.

Ryc. 11. Strona tytułowa książki ofiar pieniężnych na odbudowę kościoła klasztornego augustianów-eremitów w Książu Wielkim. Fot. A. FLUDA-KROKOS, stan z 22 X 2012 r.

Ryc. 12. Strona tytułowa Aktu oddania w tymczasowy dozór zabudowań kościelnych z wszelkimi naczyniami... (22 I-3 II 1865 r.) o. Antoniemu Śliwińskiemu. Fot. A. FLUDA-KROKOS, stan z 22 X 2012 r.

Prace inwentaryzacyjne zakończono 22 X 2012 r. Stwierdzono, że w szafie znajduje się 146 druków, którym nadano 146 wstępnych numerów inwentarzowych. W 11 przypadkach są to sygnatury cyfrowo-liczbowe – np. 41a, b lub 114a, b, c – użyte do oznaczenia druków współoprawnych.

Zinwentaryzowany zbiór zawiera druki zarówno pochodzące z dawnej biblioteki klasztornej, jak i należącej do parafii św. Wojciecha. W wielu książkach znaleziono noty proveniencyjne jednoznacznie wskazujące na ich przynależność do biblioteki skasowanego klasztoru, np. na ostatniej karcie zbioru kazań (brak strony tytułowej) znajduje się nota „Hic liber est Conventus Magno-Xiąznensis Patrum Augustinianorum” (ryc. 7), w druku *Głos Pana kruszącego cedry libańskie albo rekolekcyje Osobom Zakonnym służące* w wyborze Marcina Rubczyńskiego (Berdyczów 1768) – nota „Conventus Xiąznensis PP. Augustinianorum” (ryc. 8), a w druku *Coram Iudicio recolendae memoriae Nicolai de Stemmate Jellitarum...* (Lwów 1757) – nota potwierdzająca jego ofiarowanie klasztorowi: „Pro Conventu Xiąznensi PP. Augustinianorum offert P. Stanislaus Rozycki Aug. 1768 d. 15 Fbris Leopoli” (ryc. 9). Dalsze badania pozwolą zapewne na odnalezienie kolejnych tego typu notatek, pomocnych w ustaleniu proveniencji księgozbioru i rekonstrukcji części zasobu biblioteki klasztornej.

Z przechowywanego w kościele parafialnym zasobu wyodrębniono zbiór 43 rękopisów, z których co najmniej kilka powstało w klasztorze augustianów-eremitów. Oprócz zapisek o różnych wydarzeniach w klasztorze z 1765 r. (?) (ryc. 10) na uwagę zasługuje *Księga do zapisywania dobroczynnych ofiar składanych na reparacyę po pogorzeli Świątyni Pańskiej w Mieście Xiążu Wielkim Zgromadzenia Xiąży Augustianów [...] 1839 r.* z pieczęcią i potwierdzeniem burmistrza miasta Piotra Bielickiego (ryc. 11) oraz cenna dokumentacja pt. *Akt oddania w tymczasowy dozór zabudowań kościelnych z wszelkimi naczyniami, aparatami, sprzętami, tudzież gmachów klasztornych z wszystkimi przynależnościami po zniesionym klasztorze XX. Augustianów w mieście Książ Wielki X. Antoniemu Śliwińskiemu pozostawionemu przy tymże Klasztorze Zakonnikowi dla odprawiania nabożeństwa* z datą 22 I–3 II 1865 r. (ryc. 12), której karty umieszczono w *Raptularzu nowonarodzonych od dn. 1 sierpnia 1921 r.* (dotyczy parafii św. Wojciecha), przedstawiająca stan posiadania klasztoru w momencie ostatecznej kasaty.

Dokumentacja ta zawiera: *Opisanie kościoła i wewnętrznych tegoż ozdób tudzież zabudowań po zniesionym klasztorze X.X. Augustianów w mieście Książ Wielki; Opisanie ogrodów owocowych i warzywnych należących do zniesionego klasztoru po X.X. Augustianach w mieście Książ Wielki; Opisanie parkanów i płotów znalezionych około cmentarza kościelnego zabudowań klasztornych i około ogrodu owocowego przy zajęciu zniesionego Klasztoru X.X. Augustianów w mieście Książ Wielki; Opisanie drzew owocowych i dzikich znalezionych w ogrodzie i na cmentarzu zniesionego klasztoru po X.X. Augustianach w mieście Książ Wielki; Wykaz sprzętów i aparatów znalezionych w kościele po zniesionym klasztorze X.X. Augustianów w mieście Książ Wielki; Wykaz biblioteki kościelnej znalezionej w zniesionym klasztorze po Ks.Ks. Augustianach w mieście Książ Wielki.* Zostanie ona wydana drukiem w ramach serii wydawniczej *Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej oraz na Śląsku w XVIII i XIX w.*

Księgozbiór ten oraz towarzyszące mu rękopisy wymagają inwazyjnych form ratowania, od oczyszczenia po odgrzybienie i dezynfekcję. Po tych zabiegach należałoby wykonać podstawowe prace konserwatorskie. Obecnie trwają poszukiwania sponsora dla tych kosztownych, ale niezbędnych prac. Tak opracowany zbiór może być np. cennym materiałem muzealnym, wykorzystywanym nie tylko do pracy dydaktycznej, lecz także jako narzędzie promocji regionu.